

Marzena Guz

Eponimy w nazewnictwie roślin
(próba klasyfikacji semantycznej)

Nazwy roślin były już nieraz przedmiotem badań językoznawczych (por. m.in. Spólnik (1990), Dąbrowska, Kamińska-Szmaj (red.) (2001), Marczevska (2002), Piekarczyk (2004), Nowakowska (2005), Cygan (2007)). W niniejszym szkicu skoncentrowano się na eponimach wyekscerpowanych ze *Słownika wyrazów obcych* pod red. E. Sobol (dalej: SWO). Wyrazy, o których mowa, stanowią około 17 % wszystkich nazw roślin w tym słowniku.

Celem niniejszego artykułu jest podjęcie próby przedstawienia semantycznej klasyfikacji¹ eponimów nazywających rośliny w wyżej wymienionym słowniku. Zdarza się, że obok nazwy będącej eponimem występują w słowniku jeden lub dwa synonimy. Są to nazwy polskie, potoczne lub również obce. W dalszej części artykułu dokonano przeglądu tych nazw. Ponadto zwrócono uwagę na pochodzenie zebranych eponimów.

Na początku szkicu należy wyjaśnić, czym jest eponim. Władysław Kopaliński (2003: 7) pisze we wstępie do swego *Słownika wyrazów obcych*, że są to imiona własne z mitu, legendy, historii i literatury, które funkcjonują jako uogólnienie lub symbole cech albo idei. W *Encyklopedii popularnej PWN* można znaleźć następującą definicję: „eponim, *hist.* w staroż. Atenach jeden z archontów, którego imieniem oznaczano rok jego urzędowania”. Kopaliński tak definiuje eponim:

¹ Cygan (2007: 27-35) wyróżnia w swej klasyfikacji semantycznej nazw z roślinnego kręgu tematycznego m.in. drzewa dziko rosnące i owocowe, krzewy dziko rosnące lub hodowane (owocowe lub ozdobne), kwiaty rosnące dziko i hodowane, roślinność wodna i terenów podmokłych, rośliny zielne, roślinność runa leśnego i podszytu, porosty, trawy, zboża, warzywa. W niniejszym artykule zastosowano klasyfikację nazw roślin opartą na podziale zaproponowanym przez Cygana, lecz zmodyfikowaną.

„osoba, prawdziwa a. mityczna, której imieniem coś nazwano (miejsco-wość, kraj, okres czasu, ród itd.); mityczny zazw. protoplasta, totemowe zwierzę a. przedmiot, uważane przez jakąś grupę etniczną, np. plemię, za źródło jej nazwy; urzędnik starożytny, np. archont ateński, efor spartański, konsul rzymski, którego imieniem nazywano w chronologii (w braku jednolitego kalendarza) okres jego kadencji; z gr. *epónymos* ‘nazwany wg czegoś; dawca imienia, nazwy’” (Kopaliński 2006: 285).

Eponimy powstają w wyniku apelatywizacji (por. Zgólkowa 1997: 33). Według Długosz-Kurczabowej (1990: 5) zjawisko to jest procesem przechodzenia nazwy własnej w rzeczownik pospolity, czyli przechodzenia *nomen proprium* w *nomen appellativum* (por. też Cieślíkowa 2006: 48). Wyniki poszukiwań definicji eponimu przedstawia Rudnicka (2006: 186-187).

Jak wspomniano wcześniej, jednym z celów artykułu jest próba klasyfikacji materiału badawczego pod względem semantycznym. Zebrane nazwy roślin można podzielić według różnych kryteriów:

- 1) ze względu na formę występowania danej rośliny na nazwy drzew, krzewów, bylin i roślin zielnych, krasnorostów,
- 2) ze względu na funkcję danej rośliny na nazwy roślin ozdobnych i użytkowych (tu podano za SWO z jakiego powodu odpowiednie rośliny są użyteczne oraz wyodrębniono dodatkowo dwie grupy: nazwy warzyw i nazwy odmian drzew owocowych),
- 3) ze względu na miejsce rośnięcia i sposobu odżywiania się na nazwy roślin wodnych, nadrzewnych, owadożernych i pasożytniczych.

Podział ten nie jest oczywiście jednoznaczny, ponieważ wiele nazw roślin należy jednocześnie do kilku grup, np. nazwa rośliny zielnej może być jednocześnie nazwą rośliny owadożernejszej, ozdobnej bądź użytkowej. Wyjaśnienia genezy nazw roślin pochodzą ze SWO.

Nazwy drzew, krzewów, bylin i roślin zielnych, krasnorostów

Drzewa: *araukaria* <n.-łac. *Araucaria*, od *Arauco*, prowincja w Chile>, *daglezwja* <od nazw. D. Douglas, 1798-1834, botanik szkocki>, *glediczia* <od nazw. J.G. Gleditsch, 1714-1786, botanik niem.>, *howea* <od *Wyspa Lorda Howe*, wyspa na Oceanie Spokojnym> (palma), *kampesz* <od n.m. *Campeche* w Meksyku>, *kencja* <od nazw. W. Kent, 1684-1748, ang. malarz, architekt i planista ogrodów>, *liwstonia* <od *Liwston*, posiadłość koło Edynburga w Szkocji> (palma), *sekwoja* <od im. Sequoyah (George Guess), ok. 1770-1843, przywódca indiański, uczonec i twórca alfabetu języka plemienia Czerokozów>, *wejmutka* <od nazw. wicehrabiego Weymouth (zm. 1714)>, *welingtonia* <od ang. księżę Wellington, 1769-1852>, *welwiczia* <od nazw. F. Welwitsch (zm. 1872), botanik austr.>.

Krzewy: *forsycja* <od nazw. W. Forsyth (XVIII w.), botanik ang.>, *hortensja* <od im. fr. Hortense, piękna żona słynnego w XVIII w. zegarmistrza paryskiego Lepaute>, *landolfia* <od nazw. J.F. Landolphe, 1765-1825, żeglarz fr.> (występuje także jako pnącze), *lawsonia* <od nazw. I. Lawson (zm. 1747), przyrodnik szkocki>, *mahonia* <od nazw. Mc Mahon (zm. 1816), ogrodnik amer.>, *paulinia* <od nazw. S. Paulli (XVII w.), botanik duń.> (występuje także jako kłęczce), *sparmania* <od nazw. A. Sparmann, 1747-1820, botanik szw.>, *wajgela* <od nazw. C.E. Weigel (zm. 1831), lekarz niem.>.

Drzewa i/lub krzewy²: *banksja* <od nazw. J. Banks, 1743-1820, podróżnik i przyrodnik ang.>, *eczeweria* <od nazw. Echeverria (XIX w.), malarz meksykański>, *fuksja* <od nazw. L. Fuchs (XVI w.) (także kłęczce), *gardenia* <od nazw. A. Garden, 1730-1791, botanik amer.>, *kamelia* <od nazw. Camelli, wł. jezuita i przyrodnik, który przywiózł roślinę do Europy w XVIII w.>, *kluzja* <od nazw. Ch. De Lécluse, 1526-1609, botanik fr.>, *kwasyja* <od nazw. Kwasi, Murzyn, odkrywca właściwości tej rośliny>, *magnolia* <od nazw. P. Magnol, 1638-1715, botanik fr.>, *rauwołfia* <od nazw. L. Rauwolf (XVI w.), botanik niem.> (także roślina zielna), *robinia* <od nazw. J. Robin (XVI/XVII w.), botanik fr.>, *wolkameria* <od nazw. niem. Volckamer> (również pnącze).

Byliny i rośliny zielne³: *dieffenbachia* <od nazw. E. Dieffenbach, 1811-1855, przyrodnik niem.>, *gloksynia* <od nazw. P.S. Gloxin (XVIII w.), botanik niem.>, *listera* <od nazw. M. Lister (zm. 1712), lekarz ang.>, *sinningia* <od nazw. W. Sinning (zm. 1874), niem. ogrodnik uniwersytetu w Bonn>, *stapelia* <od nazw. J.B. Stapel (XVII w.), lekarz i botanik hol.>, *trinia* <od nazw. B. Trinius (XVIII/XIX w.), botanik ros.>.

Krasnorosty: *anfelcja* <od nazw. N.O. Ahnfelt (XIX w.), botanik szw.>.

Nazwy roślin ozdobnych i użytkowych

Rośliny ozdobne⁴: *araukaria* <n.-łac. *Araucaria*, od *Arauco*, prowincja w Chile>, *eczeweria* <od nazw. Echeverria (XIX w.), malarz meksykański>.

² Ta grupa obejmuje nazwy roślin, które występują jako drzewa i (lub) krzewy.

³ Byliny i rośliny zielne zdecydowanie przeważają nad drzewami i krzewami, dlatego w tej grupie podano wyjątkowo tylko te nazwy, które nie znalazły się w grupach podanych w punktach 2 i 3 na stronie 2. Jak wspomniano wcześniej, wiele bylin i roślin zielnych może być jednocześnie np. roślinami użytkowymi, ozdobnymi itd.

⁴ Do tej grupy należą rośliny zazwyczaj rosnące dziko w swoich warunkach naturalnych, ale w Polsce lub w innych krajach europejskich (niektóre gatunki) hodowane są jako ozdobne, doniczkowe lub szklarniowe.

alstromeria < od nazw. K. von Alstroemer (XVIII w.), botanik szw.>, *begonia* < od nazw. Bégon (zm. 1710 r.), uczoney fr.>, *bergenia* < od nazw. K. Bergen (XVIII w.), botanik niem.>, *cantedeskia* < od nazw. G. Zantedeschi (XIX w.), botanik wł.>, *cynia* < od nazw. J.G. Zinn (XVIII w.), botanik niem.>, *dalia* < od nazw. A. Dahl (XVIII w.), botanik szw.>, *eszolcja* < od nazw. Eschscholtz, 1793-1831, lekarz>, *forsycja* < od nazw. W. Forsyth (XVIII w.), botanik ang.>, *frezja* < od nazw. E.M. Fries, 1794-1878, botanik szw.>, *fuksja* < od nazw. L. Fuchs (XVI w.), botanik niem.>, *gardenia* < od nazw. A. Garden, 1730-1791, botanik amer.>, *georgia* < od nazw. J.G. Georgi (XVIII w.), botanik ros.>, *gerbera* < od nazw. J. Gerber (XVIII w.), lekarz niem.>, *godecja* < od nazw. Ch.H. Godet, 1797-1879, botanik szwajc.>, *haworsja* < od nazw. H. Haworth, 1767-1833, botanik ang.>, *hoja* < od nazw. T. Hoj (XVIII-XIX w.), ogrodnik ang.>, *hortensja* < od im. fr. Hortense, piękna żona słynnego w XVIII w. zegarmistrza paryskiego Lepaute>, *howea* < od Wyspa Lorda Howe, wyspa na Oceanie spokojnym>, *katleja* < od nazw. W. Cattley (zm. 1832), przyrodnik ang.>, *kencja* < od nazw. W. Kent, 1684-1748, ang. malarz, architekt i planista ogrodów>, *klarkia* < od nazw. W. Clark, 1770-1838, podróżnik amerykański>, *kliwia* < od im. ang. Clive (zm. 1866), księżna ang.>, *kobea* < od nazw. B. Cobo (XVII w.), botanik hiszp.>, *kochia* < od nazw. W.D.J. Koch (zm. 1849), botanik niem.>, *kohleria* < od nazw. M. Kohler (XIX w.), botanik szwajc.>, *kwasje* < od nazw. Kwasi, Murzyn, odkrywca właściwości tej rośliny>, *liwstonia* < od Liwston, posiadłość koło Edynburga w Szkocji>, *lobelia* < od nazw. M. de Lobel, 1538-1616, botanik flamandzki>, *magnolia* < od nazw. P. Magnol, 1638-1715, botanik fr.>, *mahonia* < od nazw. Mc Mahon (zm. 1816), ogrodnik amer.>, *maranta* < od nazw. B. Maranta (XVI w.), lekarz i przyrodnik wł.>, *opuncja* < od gr. n.m. Opoús ~oúntos, starożytne miasto w Lokrydzie>, *poinsecja* < od nazw. J.R. Poinsett, 1779-1851, dyplomata amer.>, *robinia* < od nazw. J. Robin (XVI/XVII w.), botanik fr.>, *rudbekia* < od nazw. O. Rudbeck, 1630-1702, przyrodnik i lekarz szw.>, *sparmania* < od nazw. A. Sparmann, 1747-1820, botanik szw.>, *strelcja* < od nazw. księżny Charlotty Mecklenburg-Strelitz>, *tradeskancja* < od nazw. J. Tradescant (zm. 1638), ogrodnik londyński>, *wajgela* < od nazw. C.E. Weigel (zm. 1831), lekarz niem., *welingtonia* < od ang. księżę Wellington, 1769-1852>, *wolkamera* < od nazw. niem. Volckamer>.

Rośliny użytkowe: *bekmania* < od nazw. J. Beckmann, przyrodnik niem.> – trawa pastewna; *bergenia* < od nazw. K. Bergen (XVIII w.), botanik niem.> – jeden z gatunków uprawiany ze względu na korzenie dostarczające garbnika oraz ze względu na liście używane jako namiastka herbaty; *bromelia* < od nazw. O. Bromelius (XVII-XVIII w.), botanik szw.>

– u niektórych gatunków owoc jest jadalny, z liści otrzymuje się włókno przędne; *garcynia* <od nazw. L. Garcin, botanik fr.> – z niektórych gatunków otrzymuje się sok gumożywiczny, używany w medycynie i farbiarstwie; owoce jednego z gatunków są jadalne; *jalapa* <hiszp., od n.m. Jalapa Enríquez (z języka azteckiego)> – uprawiana w krajach tropikalnych ze względu na bulwy korzeniowe używane po wysuszeniu jako lek przeczyszczający; *kampesz* <od n.m. Campeche w Meksyku> – z drzewa otrzymuje się ciemnofioletowy lub czarny barwnik; *kanar* <od Wyspy Kanaryjskie, archipelag przy zach. Wybrzeżu Afryki> – roślina uprawiana ze względu na nasiona używane jako pokarm dla ptaków, zwłaszcza dla kanarków; *kwajsja* <od nazw. Kwasi, Murzyn, odkrywca właściwości tej rośliny> – uprawiana ze względu na drewno; *landolfia* <od nazw. J.F. Landolphe, 1765-1825, żeglarz fr.> – roślina o jadalnych jagodach, niektóre gatunki uprawiane jako kauczukodajne; *lawsonia* <od nazw. I. Lawson (zm. 1747), przyrodnik szkocki> – uprawiana z względu na pędy dostarczające barwnika (henny) i kwiaty, z których wyrabia się perfumy; *lobelia* <od nazw. M. de Lobel, 1538-1616, botanik flamandzki> – niektóre gatunki uprawiane jako rośliny lecznicze; *lucerna* <od niem. nazwy Luzern, kanton szwajc., gdzie wyhodowano nową odmianę tej rośliny> – niektóre gatunki uprawia się jako rośliny pastewne; *maranta* <od nazw. B. Maranta (XVI w.), lekarz i przyrodnik wł.> – uprawiana niekiedy ze względu na mączkę skrobiową zawartą w kłęczach; *opuncja* <od gr. n.m. Opoús ~oúntos, starożytne miasto w Lokrydzie> – uprawiana ze względu na jadalne owoce; *paulinia* <od nazw. S. Paulli (XVII w.), botanik duń.> – z owoców i nasion otrzymuje się kurarę, garbniki, środki lecznicze, używki; *rauwołfia* <od nazw. L. Rauwolf (XVI w.), botanik niem.> – jej kłącza i korzenie zawierają alkaloidy wykorzystywane jako leki przeciw nadciśnieniu i środki uspokajające; *robinia* <od nazw. J. Robin (XVI/XVII w.), botanik fr.> – robinia akacjowa dostarcza cennego drewna; *sarepska gorczyca* <od n.m. Sarepta w Rosji> – roślina miododajna, uprawiana dla nasion używanych do wyrobu oleju, olejku gorzycowego, musztardy oraz środków leczniczych; *sizal* <skr. z ang. sisal-grass a. sisal-hemp – trawa a. konopie z portu meksykańskiego Sisal> – z rośliny otrzymuje się mocne włókno, używane do wyrobu worków, szpagatu, lin, mat itp; *wigna* <od nazw. D. Vigna (zm. 1647), botanik wł.> – uprawiana ze względu na jadalne i pastewne nasiona.

Warzywa: *brukselka* <od nazwy miasta w Belgii>, *szalotka* <fr. échalote, od hebr. 'aszkelōn (Askalon), miasto w Palestynie> – cebulowa roślina warzywna o drobnych cebulkach używanych jako przyprawa kuchenna.

Odmiany drzew owocowych: *damaszka* <od n.m. Damaszek, w Azji Mniejszej> – odmiana śliwy, *ulena* <od n.m. Oullins we Francji> – odmiana śliwy.

Nazwy roślin wodnych, nadrzecznych, owadożernych i pasożytniczych

Rośliny wodne: *aldrowanda* <od nazw. U. Aldrovandi, 1522-1605, botanik wł.>, *eichhornia* <od nazw. J.A.F. Eichhorn, 1779-1856, urzędnik pruski>, *marsylia* <od nazw. L.F. Marsigli (zm. 1730), przyrodnik wł.> (paproć), *rupia* <od nazw. H.B. Ruppilius (zm. 1719), botanik niem.>, *salwinia* <od nazw. A.M. Salvini, 1653-1729, botanik florencki> (paproć), *walisneria* <od nazw. A. Vallisneri (zm. 1730), botanik wł.>.

Rośliny nadrzeczne: *katleja* <od nazw. W. Cattley (zm. 1832), przyrodnik ang.>, *stanhopea* <od nazw. P.H. Stanhope (XIX w.), botanik ang.>.

Rośliny owadożerne: *darlingtonia* <od nazw. W. Darlington (XIX w.)>, *saracenia* <od nazw. D. Sarrazin (XVII w.), botanik i lekarz kanadyjski>.

Rośliny pasożytnicze: *raflezja* <od nazw. T.S. Raffles, 1781-1826, generał ang., gubernator Jawy> – rozwija się w tkankach drzew.

Następne zagadnienie dotyczy ciekawego zjawiska występowania obok niektórych eponimów ich synonimów. Są to odpowiedniki polskie lub obce. Porównajmy odpowiedniki polskie: *begonia* – *ukośnica*; *cantedeskia* – *kalla*, *kalia*; *daglezja* – *jedlica pospolita*; *eczeweria* – *kamienna róża*; *eichhornia* – *hiacynt wodny*; *eszolcja* – *pozłotka*; *gardenia* – *przepyszlin*; *glediczia* – *iglicznia*; *jalapa* – *wilec przeczyszczający*; *kanar* – *mozga kanaryjska*, *trawa kanarkowa*; *kobea* – *sepota*; *kwasja* – *gorzka*, *gorzknia*; *lawsonia* – *turecznica*, *hennowy krzew*; *poinsecja* – *wilczomlecz*, *gwiazda betlejemaska*; *robinia* – *grochodrzew*, *akacja*; *saracenia* – *kaptur-nica*; *sarepska gorczyca* – *kapusta sitowa*, *gorczyca modra*; *sparmania* – *lipka pokojowa*; *tradeskancja* – *trzykrotka*; *wajgela* – *krzewuska*; *walisneria* – *nurzaniec*; *welingtonia* – *mamutowiec*; *wigna* – *fasolnik chiński*; *wolkameria* – *szczęślin*, *klerodendron* (nazwa obca).

Występowanie nazw polskich świadczy o tym, że rośliny te stały się popularne w Polsce albo ze względu na swe walory ozdobne, albo wartość użytkową. Nazwy potoczne wskazywać mogą na szerszy krąg użytkowników tych roślin, nazwy fachowe, np. *jedlica pospolita*, na ich miejsce w nauce. Niekiedy pojawiają się dwie nazwy. Dodatkowe nazwy składają się czasem z dwóch wyrazów: rzeczownika i określającego go przymiotnika lub imiesłowu. Wśród nazw polskich stwierdzono także wyrazy złożo-

ne, np. *wilczomlecz*, *grochodrzew*, oraz derywaty, np. *ukośnica*, *kapturnica*, *mamutowiec*. Niekiedy z polskich odpowiedników wywnioskować można, czym charakteryzują się pewne rośliny lub jakie mają funkcje, np. *wilec przeczyszczający*, *hennowy krzew*, *lipka pokojowa*, *mamutowiec*. W przypadku eponimu *wolkameria* występuje odpowiednik polski i obcy.

Odpowiedniki obce: *dalia* – *georgia* (obydwie formy są eponimami), *howea* – *kencja* (obydwie formy są eponimami), *paulinia* – *gwarana*, *sizal* – *agawa sizalowa*, *agawa sizalska*; *wolkameria* – *klerodendron*, *szczęślin* (nazwa polska).

Niekiedy nazwy będące eponimami zostały skrócone: *ulena* – *renklo-da ulena*, *wejmutka* – *sosna wejmutka*.

Ostatnim zagadnieniem do omówienia, jakie zasygnalizowano we wstępie artykułu, jest pochodzenie eponimów. W literaturze fachowej wiele miejsca poświęca się motywacji nazewniczej. Wyrazy pospolite pochodzenia obcego, będące genetycznie imionami własnymi, dzieli Jan Miodek, Kazimierz Orzechowski, Jan Piotrowski (1967: 65 nn.) najogólniej na dwie grupy: nomina appellativa utworzone od nazw geograficznych i nomina appellativa utworzone od imion osobowych. Nazwy roślin będące eponimami powstały od nazwisk osób różnych profesji, funkcji i o różnych tytułach arystokratycznych. Najliczniejszą grupę stanowią botanicy, którzy przyczynili się do powstania aż 37 nazw (np. *cynia*, *dalia*, *forsycja*, *frezja*, *fukcja*, *gardenia*, *georgia*, *głoksynia*, *lobelia*, *magnolia*). Czesław Kosyl (1974: 97) stwierdza, że w terminologii naukowej stosowany jest zwyczaj nazywania podstawowych jednostek, głównie z zakresu fizyki, nazwiskami naukowców, którzy wprowadzili te jednostki. Także niniejszy artykuł dotyczy terminologii specjalistycznej i, jak wykazano, wiele nazw roślin powstało właśnie od nazwisk uczonych.

Oprócz botaników wymienić należy podróżników (np. *klarkia*), malarzy (np. *eczeweria*), architekta, planistę ogrodów (*kencja*), urzędnika (*eichhornia*), lekarzy (np. *gerbera*), ogrodników (np. *hoja*), odkrywcę właściwości rośliny (*kwacja*), żeglarza (*landolfia*), dyplomatę (*poinsecja*), gubernatora (*raflezja*), księżne (np. *kliwia*) i wicehrabiego (*wejmutka*). Nazwy powstały nie tylko od nazwisk, ale także od imion: dwóch żeńskich (*hortensja* i *kliwia*) oraz od jednego imienia męskiego: *sekwoja*. Jak wspomniano wcześniej, większość nazw roślin powstała od nazwisk mężczyzn. Trzy nazwy pochodzą jednak od kobiet, w tym dwa od imion i jedno od nazwiska: *strelcja*. Osoby, których nazwiska bądź imiona posłużyły za podstawę słowotwórczą nazw roślin, żyły w większości przypadków w wiekach XVIII i XIX, rzadziej w XVI i XVII.

W przypadku kilkunastu nazw podstawę słowotwórczą stanowią nazwy geograficzne, a dokładniej nazwy miejscowości (np. *kampesz*), nazwy posiadłości (np. *liwstonia*), nazwy miast starożytnych (np. *opuncja*), nazwy kantonów (np. *lucerna*), nazwy prowincji (np. *araukaria*), nazwy wysp (np. *howea*), nazwy archipelagów (np. *kanar*).

Na koniec słów kilka o budowie eponimów i ich przynależności do części mowy i rodzaju gramatycznego. Eponimy zebrane w SWO są w większości rzeczownikami rodzaju żeńskiego. Jeśli chodzi o ich budowę, to zanotowano tylko jeden wyraz, który powstał bez zmian derywacyjnych od nazwy własnej: *maranta*. Maria Schabowska (1972: 159) pisze, że rzadko zdarzają się wypadki zapożyczeń bezpośrednich bez zmiany pisowni i brzmienia wyrazów. Najczęściej spotykanym sposobem przyswojenia wyrazów obcych jest, zdaniem autorki, wytworzenie na gruncie polskim odpowiednika graficznego oddającego wymowę oryginalną obcą, oczywiście w przybliżeniu. W zebranych eponimach potwierdza się spostrzeżenie autorki, ale jest kilka przypadków, gdzie wytworzono odpowiednik polski nie oddający wymowy oryginalnej, lecz polską: *garcynia* (od nazwiska botanika francuskiego), *haworsja*, *howea*, *stanhopea*, *tradeskancja* (od nazwisk angielskich), *lawsonia* (od nazwiska szkockiego).

Eponimy badane w tej pracy utworzone zostały w większości za pomocą formantu *-a* lub *-ia*, rzadziej za pomocą formantu *-nia*, np. *georginia*, *paulinia*, lub *-ka*, np. *wejmutka*, *brukselka*, *szalotka*. Zdarza się też, że nazwy niektórych roślin zostały utworzone przez przeniesienie w formie niezmienionej lub lekko zmodyfikowanej nazwiska lub nazwy miejscowości na nazwy roślin⁵, np. *eczeweria*, *jalapa*, *kampesz*, *sizal*, *wigna*, *sekwoja*.

Godne uwagi jest to, że przeważają w tej grupie eponimów rzeczowniki rodzaju żeńskiego, mimo że ich podstawą słowotwórczą były przeważnie nazwiska męczyzn. Nawiązując do rodzaju gramatycznego należy stwierdzić, że wśród eponimów znajduje się tylko jeden wyraz rodzaju męskiego: *sizal*, i nie ma żadnego neutrum. Jeśli zaś wziąć pod uwagę przynależność do części mowy, to w zebranej grupie wyrazów znajdziemy oprócz rzeczowników tylko jeden przymiotnik: *sarepska* (*gorczyca*).

Podsumowaniem artykułu jest klasyfikacja zebranych eponimów pod względem semantycznym. Biorąc pod uwagę pierwsze kryterium (formę występowania rośliny, do której nazwa się odnosi), wyodrębniono: nazwy

⁵ Por. Cieśla (2010: 73,75).

drzew, krzewów, bylin i roślin zielnych oraz krasnorostów. W tej grupie zdecydowanie przeważają nazwy bylin i roślin zielnych nad nazwami drzew i krzewów. Ponieważ większość bylin i roślin zielnych uprawiana jest jako rośliny ozdobne lub ma wartość użytkową, ograniczono się do podania przykładów tylko kilku ich nazw. Pod względem funkcji wyodrębniono dwie bardzo liczne grupy nazw roślin ozdobnych i użytkowych. W wyniku zastosowania trzeciego kryterium – podziału pod względem miejsca rośnięcia i sposobu odżywiania się roślin, wyłoniono niewielką liczbę nazw roślin wodnych, nadrzewnych, owadożernych i pasożytniczych.

Niektóre eponimy mają swoje polskie lub obce odpowiedniki. Synonimy te składają się czasem z dwóch wyrazów: rzeczownika i określającego go przymiotnika. Wśród nazw polskich stwierdzono także wyrazy złożone oraz derywaty. Niekiedy z polskich odpowiedników wywnioskować można, czym charakteryzują się pewne rośliny lub jakie mają funkcje.

Nazwy roślin motywowane są w większości nazwiskami botaników, ponadto podróżników, malarzy, urzędników, żeglarzy, dyplomatów. Kilka nazw pochodzi od toponimów.

Wykaz skrótów

amer.	– amerykański
ang.	– angielski
austr.	– austriacki
duń.	– duński
fr.	– francuski
gr.	– grecki
hist.	– historyczny
hiszp.	– hiszpański
hol.	– holenderski
im.	– imię
nazw.	– nazwisko
niem.	– niemiecki
n.-łac.	– nowołaciński
n.m.	– nazwa miejscowości
skr.	– skrót
szw.	– szwedzki
szwajc.	– szwajcarski
wł.	– włoski

Bibliografia

- Cieślakowa A., 2006: *Onimizacja, apelatywizacja a derywacja*, [w]: *Onimizacja i apelatywizacja*, red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 47-56.
- Cygan S., 2007: *Świat roślin, Słownictwo pism Stefana Żeromskiego*, t. 9, Kraków.
- Dąbrowska A., Kamińska-Szmaj I. (red.), 2001: *Świat roślin w języku i kulturze, Język a Kultura*, t. 16, Wrocław.
- Długosz-Kurczabowa K., 1990: *Apelatywizacja biblijnych nazw własnych w języku polskim*, Wrocław, Warszawa, Kraków.
- Encyklopedia popularna PWN*, red. R. Marcinkowski, Warszawa 1982.
- Kopaliński W., 2003: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa.
- Kopaliński W., 2006 : *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa.
- Kosyl Cz., 1974: *O przechodzeniu nazw własnych do kategorii nazw pospolitych (na materiale z gwary studenckiej)*, „Onomastica” XIX, s. 85-104.
- Marczewska M., 2002: *Drzewa w języku i w kulturze*, Kielce.
- Miodek J., Orzechowski K., Piotrowski J., 1967: *Nomina propria w funkcji wyrazów pospolitych*, „Językoznawca” 16/17, s. 65-72.
- Nowakowska A., 2005: *Świat roślin w polskiej frazeologii*, Wrocław.
- Piekarczyk D., 2004: *Kwiaty we współczesnym językowym obrazie świata*, Lublin.
- Rudnicka E., 2006: *Eponimizmy versus eponimy. Eponimizmy jako efekt mechanizmu apelatywizacji eponimów*, [w]: *Onimizacja i apelatywizacja*, red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 185-199.
- Schabowska M., 1972: *Apelatywizacja rzeczowników własnych na przykładzie wyrazów zapożyczonych do języka polskiego*, [w]: *Symbolae Polonicae in honorem Stanisłai Jodłowski*, red. J. Zaleski, Wrocław, s. 155-164.
- Spólnik A., 1990: *Nazwy polskich roślin do XVIII wieku*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź.
- SWO: *Słownik wyrazów obcych*, red. E. Sobol, Warszawa 1999.
- Zgólkowa H. (red.), 1997: *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 11, *eo-framużka*, Poznań.

Eponyms in plant names (attempt of semantic classification)

Summary

This article examines the names of plants that originate in their proper names, i.e. eponyms. The research material comes from the *Dictionary of Foreign Terms* edited by E. Sobol. Classified semantically, the following have been determined: 1. with respect to form, the names of trees, shrubs, perennials and green plants as well as red algae, 2. with respect to function, decorative and functional plants, 3. with respect to their habitat and method of vegetation: water plants, as well as arboreal, insectivorous and parasitic plants. Some eponyms have their own Polish or foreign equivalents. The synonyms may sometimes consist of two words:

Marzena Guz

a noun and an adjective that describes it. Among the Polish names, compound words and derivatives have also been found. The Polish equivalents occasionally make it possible to draw conclusions as to their characteristics or functions. It is frequently the case that plants are named after botanists, as well as explorers, painters, clerks, sailors or diplomats. Several names have been derived from toponyms and, more precisely, from names of cities, towns, mansions, cantons, provinces, islands and archipelagos.

Marzena Guz, ukończyła filologię germańską, tytuł magistra uzyskała na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (wcześniej była słuchaczką Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Łowiczu). Tytuł doktora uzyskała w 2004 roku na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, tu też jest zatrudniona na stanowisku adiunkta. Zainteresowania badawcze to leksykologia (zapożyczenia, archaizmy, eponimy) w języku niemieckim i polskim. Wybrane publikacje: *Die syntaktischen Exponenten des polnischen und deutschen Substantivs*, Olsztyn 2005: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, *Die Metaphorik der Blumennamen in Form der Komposita*, [w:] Karin Pittner (ed.) (2008), *Beiträge zu Sprache und Sprachen 6. Vorträge der 16. Jahrestagung der Gesellschaft für Sprache und Sprachen (Gesuss e.V.)*, München: Lincom Europa, s. 511-519.